

לב המזערים

עלון חודשי בענייני הלכה ומנהגים, מתוך סדרת הספרים "לב המזערים"

הלכות והליכות בעניין 'מפרשי הגמרא וההלכה'

גיליון קפ"ג

רש"י

רבי שלמה יצחקי גדול מפרשי התלמוד נולד וחי בצרפת בעיר טרויש.

נולד: יש אומרים: שנולד בכה' באדר ד'ת"ת יש אומרים: שנולד בשנת ד'תת"א. **נפטר** בכ"ט בתמוז שנת ד'תתס"ה - חי לפני 920 שנה. חיבוריו פירוש לתנ"ך ולתלמוד, שו"ת ספר האורה, ספר הפרדס.

רש"י פירוש הקונטרס

בעלי התוס' קראו לפירוש רש"י שחבר על התלמוד קונטרס, והטעם: לפי שבתחילה רש"י חיבר את הפירוש בקונטרסים ואחר כך נעשה ממנו ספר מיוחד (תשבי אות הקו"ף).

שלוש מהדורות של רש"י: היה שלוש מהדורות לפירוש רש"י על הש"ס והמהדורה השלישית היא שבידנו (החיד"א בשם הגדולים ערך רש"י).

יש מסכתות שלא עלה בידו לפרש כל המסכת כגון מסכת בבא בתרא שפירש חלקו [עד דף כט, א] ורוב המסכת נתפרשה על ידי נכדו הרשב"ם - רבי שמואל ברבי מאיר.

מסכת מכות הושלמה ביד חתנו ריב"ן - רבי יהודה בר נתן.

תרי"ג תעניות לפני שכתב פירוש רש"י על התורה

ושמעתי מפה קדוש רב מופלג שקיבל מרבו, שרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה, והיה אומר ר"ת נכדו מה שפירש אדוני זקני הש"ס אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא לית בחילי כי לא אוכל עשוהו (חיד"א שם הגדולים מערכת גדולים אות ש [לה]).

בעלי התוספות

בעלי התוספות חיברו את התוס' שמופיעה בדף הגמרא שהוא אוסף של בעלי התוספות מבתי מדרש שונים שנכנס לדפי הגמרא [לא מצוין כל תוס' מאיזה בית מדרש הוא הגיע].

תפקידם היה לבאר את הסוגית הגמרא בעיון, לפעמים כתבו הערות וקושיות על פירוש רש"י לפעמים מיישבים את דבריו ולפעמים דוחים את דבריו.

תחילת החיבור התוס' היה בסוף זמן רש"י, והיה על ידי חתני רש"י רבי מאיר, הריב"ן ונכדיו רשב"ם ורבינו תם ואחר כך המשיכו בה בתי מדרשות שונים כמו הר"י הזקן הר"ש משאנ"ץ ועוד.

פסקי התוספות

בסוף כל מסכת בש"ס מודפס פסקי התוספות, חיברו: **יש אומרים:** שהרא"ש כתבם, **ויש אומרים:** שבנו של הרא"ש רבי יעקב בעל

הטורים כתב את זה, **ויש אומרים:** שכתבו אותם בעלי התוספות שקיצרו דברי התוס' לעצמם.

הרי"ף

רבי יצחק אלפסי - המכונה הרי"ף, היה גדול הפוסקים (מאירי). נולד בשנת ד'תשע"ג, נפטר בי' באייר שנת ד'תתס"ג, חי לפני 922 שנים. חיבר את הרי"ף המובא בסוף הגמרות חיברו מכונה תלמוד קטן.

סיבת חיברו מכיוון שגלו ישראל מבבל ומשאר ארצות ולא היה מספיק מבואר בידם המשנה והגמרא שהיה בעיניהם כספר חתום, והיו צריכים שיפרשו להם הדברים.

ועוד מפני אורך הגלות שנתרבה השכחה ולא היו יכולים חכמי הדור לפסוק על פי ים התלמוד לכן חיבר הרי"ף חיבור על שלשה סדרים הנוהגים בזמן הזה (הקדמת המחבר פרישה ודרישה).

צורת החיבור: הרי"ף כתב את המשנה ופירוש הגמרא לפי המסקנא השמיט את ההוי אמינא ואת קושיות אב"י ורבא והוסיף קצת דברי הגאונים וסתירתם וישובם והסכמת דעתם באותם הדינים (הקדמת המחבר פרישה ודרישה).

מפרשי הרי"ף

רש"י על הרי"ף רש"י על הרי"ף נאסף מרש"י שנמצא בדברי הש"ס וגורע ומוסיף בו, לא הרי"ף לקטו אלא אחר סידרו ולא ידוע מיהו (כללי המדכי ומפרשי הרי"ף מספר יד מלאכי).

בעל המאור - חיבר רבי זרחיה הלוי ב"ר יצחק - הרז"ה.

מטרת החיבור: הוא השגות וחידושים על הרי"ף.

המאור הגדול והמאור הקטן: חיבור בעל המאור מתחלק לב' חלקים אחד נקרא המאור הקטן והשני נקרא המאור הגדול, חלק נזיקין ונשים נקרא המאור הגדול, **הטעם:** לפי שנקראו דיני ממונות מקצוע גדול בתורה כמאמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין מקצוע גדול מהן שהן כמעין הנובע.

והחלק השני בסדר מועד וכן מסכת ברכות וסוף מסכת חולין נקרא המאור הקטן, **הטעם:** לפי שמועדי ה' מקראי קודש על פי קידוש החודש שהוא המאור הקטן (בעל המאור בהקדמה).

מלחמות ה' חיבור זה כתב הרמב"ן כנגד דברי בעל המאור להגן על דברי הרי"ף מהשגותיו בחיבורו של בעל המאור על הרי"ף.

הרמב"ם

רבי משה בן מימון המכונה רמב"ם נולד בקורדובה [ספרד] לאביו רבי מימון הדיין.

לע"נ הרב ר' יעקב בן ר' יחיאל מאיר זצ"ל
מרת מרים ע"ה בת ר' דוד זצ"ל

נולד בי"ד בניסן שנת ד'תתצ"ה, **ויש אומרים**: בשנת ד'תתצ"ח, **נפטר** בכ' בטבת שנת ד'תתקס"ה, **חי לפני** 820 שנה.

הרמב"ם היה הראשון שכינס באופן שיטתי את הנושאים המורכבים הפזורים בתלמוד בבלי וירושלמי ומפרשיהם מיינם וסידרם להלכות ולפרקים ולסעיפים והכריע בכל דבר הלכה למעשה.

עשר שנים לקח לרמב"ם לחבר חיבור זה (אגרת שכתב לר' יהונתן מלוניל, אגרת הרמב"ם לפסאי סו"ס מט).

הטעם שחיבר הרמב"ם את חיבורו

מכיון שהרי"ף פסק את פסקיו לפי סדר הגמרא, ומי שרצה לפסוק דין היה צריך להיות בקי בכל דיני הרי"ף, וגם הרי"ף לא כתב פרטי הדין כפי הצורך, וחיבורו היה מתאים דווקא לבני דורו ולא לדורות אחרונים לכן כתב הרמב"ם את חיבורו היד החזקה (הקדמת המחבר דרישה ופרישה).

הטעם שחיבר חיבור בנוסף לפירוש המשניות על הרמב"ם

חיבורו הראשון פירוש הרמב"ם על המשניות שבו רצה להוציא הלכה פסוקה מתוך המשנה, אך מכיון שאין כל פרטי הדינים והמצוות כוללים בפירוש זה כתב את ספר יד החזקה שבה כתוב כל מצווה פרטיה ודקדוקיה.

צורת החיבור לכתוב הלכה פסוקה בלא מחלוקות ושיהיה החיבור על כל המצוות בין הלכות שנוהגות בזמן הזה ובין הלכות הנהוגות בזמן המקדש.

לשון הרמב"ם הטעם שלא כתב בלשון החומש [שיר] לפי שהיא לשון קצר להבין את כל הדינים, ולא בלשון התלמוד, **הטעם**: לפי שלא יבינו כי אם יחידים לפי שהם מילים זרות וקשות אפילו לבקיאם בתלמוד אלא חיברו בלשון המשנה כדי שיתקבל לרוב ואחרי החיבור הדברים יהיו ברורים ומבוארים ולא יצטרך ספר אחר זולתו בין מדאוריתא בין מדרבנן.

חלוקת הרמב"ם הרמב"ם חילק את ספריו לפי נושאים [ולא לפי סדר המשניות דוגמא אין הלכות אלו מציאות אלא הלכות השבת אבידה]. הרמב"ם חילק את ספרו ל"ד חלקים וכל חלק נקרא בשם ספר, כל ספר נחלק לנושאים הנקראים בשם הלכות, אלו נחלקים לפרקים וכל פרק מחולק להלכות וסעיפים כדי שיכול הלומד לזכור כל דבר ממנו בצורה קלה (הקדמת הרמב"ם).

משנה תורה – יד החזקה

הרמב"ם קרא לספרו משנה תורה והשם שהתקבל הוא "יד החזקה". השם יד החזקה הוא על שם י"ד חלקים הספרים שבספר.

וכן רומז לפסוק אחרון שבתורה שנאמר (דברים לד יב) "ולכל היד החזקה... אשר עשה משה" כשמו של הרמב"ם.

י"ד חלקי הרמב"ם

א. מדע, ב. אהבה, ג. זמנים, ד. נשים, ה. קדושה, ו. הפלאה, ז. זרעים, ח. עבודה, ט. קרבנות, י. טהרה, יא. נזיקין, יב. קנין, יג. משפטים, יד. שופטים.

יד החזקה ולא משנה תורה

יש שלא רצו בשם זה (אגרת רמ"ה אודות תחית המתים סימן י). משום שהשם משנה תורה מרמז שאחר התורה שבכתב מגיע הספר הזה.

יש אומרים: שמשנה הוא מלשון שינון דהיינו לשון את התורה (ספר מלחמות מצוה לרשב"ש).

נושאי כליו

מגיד משנה – חיבורו ר' דוד די טולושא

מטרת החיבור לבאר דברי הרמב"ם (ספר מערכת גדולים ד) לישב את

קושיות הראב"ד, וציון מקורות של הרמב"ם.

אצלינו נמצא מגיד משנה רק על ששה ספרי הרמב"ם בלבד מתוך הארבעה עשר – זמנים נשים קדושה נזיקין קנין משפטים.

כסף משנה

חיבר ר' יוסף קארו מחבר השו"ע.

מטרת החיבור לענות לראב"ד ולרמ"ך על השגותיהם על הרמב"ם, וכן לציין את מקורותיו בכל הלכה.

לחם משנה

חיברו רבי אברהם די בוטון שמו נשתנה לאחר מחלה ונקרא חייא אברהם (מובא בספרו לחם רב סימן ל).

את ספרו לחם משנה התחיל לחבר לפני שנדפס הספר כסף משנה, (שם הגדולים לחיד"א א כה) עד שהגיע באמצע הלכות תפילה ביום ה' אדר של"ה אז הגיע ספר הכסף משנה (עיין לחם משנה פרק יא הלכות תפילה סוף הלכה טו).

הלחם משנה סיפר למהרי"ט שראה בחלומו את הבית יוסף, ומרן הסכים לתירוצו של הלחם משנה על קושיית המהרי"ט ונתן לו על זה חצי גרוש (הובא בשו"ת מהרי"ט צהלון סימן רעה).

נפטר בגיל ארבעים ושלוש בערב שבת במגיפה, ונפטר בין השמשות, ובא השמש, והתחילו מצטערים שמא חיללו שבת, וכשחזרו לביתם מבית הקברות זרחה להם השמש והאיר להם היום (קורא הדורות דף מג, א).

משנה למלך

חיברו ר' יהודה רוזאניס הספר נכתב תחילה כחידושי תורה לפי נושאים ורק לאחר מכן נערך על ידי תלמידו של ר' יהודה, ר' יעקב כולי כפירוש על רמב"ם.

הטעם שנקרא משנה למלך כיון דשקיל וטרי על דברי הגאון בעל לחם משנה (שם הגדולים מערכת ל כט).

השגות הראב"ד

נכתבו על ידי ר' אברהם בן דוד מפושקירה בן דורו של הרמב"ם.

הטעם שנקרא בעל השגות: בגלל תקיפתו הרבה ולשונו החדה בעת ביקורתו על הרמב"ם [וכן על הבעל המאור].

מטרת החיבור: דרכו של הראב"ד בהשגותיו, היא להעיר בקצרה על דברי הרמב"ם, את דבריו הוא פותח, בדרך כלל, במילים "אמר אברהם", שנזכרות בראשי תיבות א"א.

מקובל לומר, שבמקומות שלא כתב הראב"ד את השגותיו, הסכים לדעת הרמב"ם, וכשמשתמש בלשון "יש מי שאומר", ייתכן שהוא עצמו לא סבר כך.

הרא"ש – רבי אשר ב"ר יחיאל

הרא"ש נחשב לאחד מפוסקי ההלכה האשכנזים, ספרו העיקרי הוא ספר פסקי הרא"ש שהוא ספר הלכות על סדר מסכתות התלמוד כאשר הוא מבוסס בעיקר על פסקי הרי"ף.

נולד בשנת ה'י', **ונפטר בשנת** ה'פ"ח, **חי לפני** 697 שנים.

צורת החיבור: הרא"ש הלך בדרכו של הרי"ף ואף הוסיף עליו דברים ופסקי דין, החסרון בחיבורו לפי שהוא מסודר על דפי הגמרא ואין כל אחד בקי בכל התלמוד למצוא את הלכות ותוספות לחפש דינים (הקדמת המחבר דרשה ופרישה).

הרא"ש הוא משלוש עמודי הלכה שעליהם קבע רבי יוסף קארו בעל השולחן ערוך את ההלכה למעשה.

ספריו: תוספות הרא"ש, פסקי הרא"ש הנקראים גם הלכות הרא"ש או ספר האשר"י שהם ספרי הלכות תשובות הרא"ש.

ארבעה טורים

מחברו רבי יעקב בן אשר - בנו של הרא"ש.

נולד בשנת ה' כט, **נפטר** ב"ב תמוז שנת ה' קג **חי לפני** 682 שנה.

הסיבה שחיבר את החיבור

לפי שהרא"ש כתב בקיצור את דברי הגמרא וכתב עליהם כל הדקדוקים והוספות שהוסיפו עליהם בעלי התוספות, ורבו מהר"ם מרוטנברג ושאר גאונים... והחסרון שלא היה ביד כל אחד להיות בקי בכל התלמוד ותוספות ולחפש דינים

לכן קם בנו רבי יעקב שראה את דברי אביו שהם נעימים וטובים אלא שחסר תיקון שיהנו בהם בני הדור ולכן חיבר את הטור (הקדמת בעל הפרישה ודרישה).

הטור בהקדמה כותב יען כי ארכו לנו הימים בגלותנו, ותשש כחנו, שומם לבנו ורפו ידינו, ונשתבשו הסברות, וגדלו המחלוקות, ורבו הדעות, ולא נשארה הלכה פסוקה שאין בה דעות שונות, (הקדמה לארבעה טורים) לכן עלה ברעיונו לחבר ספר כולל לכל ההלכות הפסוקות הנהוגות בזמננו

צורת כתיבת הטור

על פי עצת אביו הרא"ש הוא ציין ליד כל הלכה שבארבעה טורים את המקורות מהתלמוד בבלי [בשונה מהרמב"ם שלא הביא ראיות לדבריו מהגמרא] ואף הביא מחלוקות בין הפוסקים, ובדרך כלל הכריע במחלוקת כדעת אביו.

הטעם שנקרא בשם ארבעה טורים

לפי שנחלק לארבעה טורים, **טור או"ח:** כ"ז הלכות, בג' חלקים, א. הנהגות האדם מקומות עד שכבו בערב וכל הלכות הברכות והתפילות, ב. דיני ערב שבת וסדר יום השבת עם דיני הצומות וסדר התפילות וסדר מוצאי שבת, ג. סדר ראש חודש וכל המועדים והרגלים והצומות כסדר כל השנה.

טור יור"ד: הלכות הדינים של איסור והתר באכילה, שחיטה, טרפות, מליחה בשר בחלב, ושאר דינים שנהגו בימים ההם.

טור אבן העזר: הלכות אישות, קידושין, כתובות, גיטין וחליצה.

טור חושן משפט: ל"ח הלכות בדינים שבין אדם לחברו ומשפטי הדיינים וכדומה (הטור בהקדמה).

מפרשי הטור

בית יוסף

רבי יוסף קארו כתב את חיבורו הגדול על הטור ונקרא בשם הבית יוסף, בשנת רפ"ב.

נולד בשנת ה' רמח **ונפטר** ב"ג בניסן שנת ה' של"ה, **חי לפני** 450 שנים. בחיבור בית יוסף עסק במשך עשרים שנה, אחרי שגמר הוסיף עוד י"ב שנה להגיהו וערכו מחדש במהדורא שניה ואז הדפיסו על סדר הטור.

הטעם שחיבר חיבור זה

כדי שיהיה ספר שכלול בו כל הדינים הנהוגים בביאור שורשיהם ומוצאיהם מהגמרא עם כל חילוקי סברות הפוסקים איש לא נעדר (בית יוסף בהקדמה).

הטעם שסמכו על הטור

הב"י סמך את פירושו בית יוסף על הטור מכיון שלא רצה לכפול

ולכתוב דברי מי שקדמו ולכן רצה לסמוך לאחד מהמפרשים המפורסמים (בית יוסף בהקדמה).

הטעם שלא סמכו לרמב"ם

בתחילה חשב לסמוכו לרמב"ם, אך לא עשה זאת מכיון שהרמב"ם מביא רק סברא אחת, ואם כן היה צריך להאריך ולכתוב שאר סברות הפוסקים וטעמם ולכן סמך לטור שבו כלול רוב דעות הפוסקים (בית יוסף בהקדמה).

מטרת החיבור

לבאר את דיני הטור מה שהביא משנה או בריתא אם זה דבר מוסכם ואם זה מחלוקת התנאים, ואם המחבר פסק כאחד מהם ומדוע פסק כמותו, ואם יבא סברות הפוסקים החולקים יבאר טעמים וסברתם של החולקים ואם השמיט סברא אחת של הפוסקים יביא טעם שהשמיט וכן לבאר המילים שאינם מבוארים היטב (בית יוסף בהקדמה).

צורת הפסק

מטרת הבית יוסף היא להכריע בין הסברות, כי זה התכלית להיות לנו לתורה אחת ומשפט אחד, פסקיו הסתמכו על ג' מוראי הוראה הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, ובמקום שלא מדברים ג' עמודי העולם אלו יפסוק כחכמים המפורסמים שכתבו בדבר זה (בית יוסף בהקדמה).

ב"ח - בית חדש

חיבורו ר' יואל בן שמואל סירקיש אשר מכונה על שם חיבורו בית חדש הב"ח הוא חיבר חיבור מקיף על הטור להוסיף על דברי הבית יוסף.

נולד בשנת ה' שכא, **נפטר** כב' אדר שנת ה'ת, **חי לפני** 385 שנה.

הטעם שקרא לחיבורו בית חדש

לפי שליקט רק דברים שיש בהם חידוש שאלה או תירוץ או פירוש חדש או פסק דין (הקדמת הב"ח).

דרכי משה - הרמ"א

נולד בשנת ה' ר"ץ, **נפטר** בח"י באייר שנת ה'שלב, **חי לפני** 453 שנים. **חיבורו** ר' משה איסרליש הנודע בשמו המקוצר הרמ"א, עיקר כונתו הוא להביא את דעת ומונהגי בני אשכנז שבחיבור בית יוסף לא קבלו מספיק התייחסות.

מטרת החיבור: להביא את הדברים בקיצור, לרוצים ללמוד את התורה על רגל אחת במיעוט שעות.

וכן הוסיף עוד בדברי הראשונים ואחרונים, תשובות הגאונים ותשובות האחרונים דברים שהמחבר הבית יוסף לא ראה ולא הביא. ולפי שהבית יוסף הסתמך רק על ג' עמודי הוראה שהם הרי"ף הרמב"ם והרא"ש ולא חשש לשאר רבותינו האחרונים ולא הביא הלכה ככתראי וכן לא הביא מנהגים שנהגו במדינות אלו (הקדמת דרכי משה על הטור).

הטעם שנקרא בשם זה

כי ממני התורה משיתיהו כי הוא דרך למבקשי פני מלכם ותורת פיהו והדבר הקשה יביאון אל דרכי משה והוא יגיד הקשה, לצדיק ולרשע, באלקיו יושע (הקדמת דרכי משה). הרמ"א נפטר בשם טוב והוא בן ל"ג שנה (וי"א בן מ"ב שנים).

דרישה ופרישה

נולד בשנת ה' שטו, **נפטר** ב"ט ניסן ה' שעד, **חי לפני** 411 שנים.

חיבורו רבי יהושע וולק [פאלק] הכהן דרישה הוא מקור הדין שכתב הטור מהגמרא או משאר פוסקים, טעמים נימוקים וראיות.

הטעם שנקרא דרישה: דרישה, מלשון חקירה ודרישה שחקר ודרש בחקירה עצומה להעמיד הדברים על תילם.

שור"ע

חיברו רבי יוסף קארו הנודע בכינוי המחבר.

הטעם שקראו שולחן ערוך

לפי שבו ימצא ההוגה כל מיני מטעמים ערוכים בכל ושמורים סדורים וברורים (הקדמת המחבר).

דורשי רשומות כתבו שהתחיל השו"ע "יתגבר כארי" [846] שזה בגמטריא "יוסף בן אפרים קארו" [846].

הטעם בחיבור זה לפי שלימוד הטור ובית יוסף היה נוח לחכמים אבל לא היה מסוגל לשמש את העם הפשוט, ובעוד שהטור הטעים את דבריו בדברי אגדה ומוסר ומלמד לאדם בינה כיצד להתנהג [דוגמא בסימן א' ואף אם ישיאוהו היצר בחורף וכו'] הם היו צריכים ספר שבו הלכות פסוקות הלכה למעשה לא בצורת הלכות ללמוד, ולכן עיבד את חיבורו הענק בית יוסף, והוציא ממנו הלכה למעשה בלי החלק של החקירות.

הטעם שכתב את חיבורו בקיצור

כדי שיתחלק לשלושים חלקים ונמצא כל חודש אדם יחזור על כל תלמודו [למרות שכך היה רצונו לא הודפס החלוקה לשלושים ימי החודש בהוצאות שו"ע של ימינו].

ועוד כדי שהתלמידים הקטנים יחזרו על פרטי הדינים וידעו הכל בעל פה ובזה יהיה להם גירסא דינקותא של מסקנות הפוסקים הלכה למעשה

השו"ע מחולק כמו הטור לארבעה חלקים, בסעיפים לא הלך עיקבי בעקבות הטור אלא חילק כל סימן לסעיפים דבר שהטור לא עשה.

רמ"א הגהות על השו"ע

שנים לאחר שהתפרסם השו"ע הגיה אותו ר' משה איסרליש [הרמ"א] והוסיף עליו הגהות כדי להתאים אותו אל מנהגי אשכנז שהמחבר לא הביא אותם.

מפרשי השו"ע

על אורח חיים

טורי זהב - ט"ז

מחברו: ר' דוד בר' שמואל סגל הלוי [חתנו של הב"ח] כינוי הט"ז על שם ספרו "טורי זהב".

נולד בשנת ה' שמו, נפטר בכ"ו בשבט ה'תכז, חי לפני 358 שנים.

מטרת החיבור: בפירושו מרחיב ומסביר את ההלכות שבשו"ע והרמ"א.

ספר טורי זהב נקרא בהתחלה מגן דוד כמו המגן אברהם שביחד נקראים מגיני ארץ.

הטעם שקרא לחיבורו בשם טורי זהב - ט"ז

על שם הפסוק בשיר השירים (א יא) "טורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף".

וכן לפי שבו מתבררים דברי הטור ששמו [של הט"ז] דוד [14] כמנין זהב [14] (הקדמת הט"ז).

מגן אברהם - מג"א נ"י

מחברו: ר' אברהם אבלי בן חיים הלוי גומבינר

נולד בשנת ה' שצז, נפטר בג' תשרי ה' תמג, חי לפני 342 שנים.

מטרת החיבור: המג"א בא לפרש ולבאר דברי השו"ע, שו"ע או"ח, מטרתו העיקרית לפשר בין פסקי ר' יוסף קארו ובין הגהות של הרמ"א, כשאינו מוצא פשרה פוסק כרמ"א.

מגן אברהם - נר ישראל

רבי אברהם קרא לחיבור זה "נר ישראל" שהוא ר"ת **נר** יפה של רבי אברהם, בנו שמסר את החיבור להדפסה קרא לחיבור הזה מגן אברהם, והטעם: כדוגמת הט"ז שנקרא מגן דוד ששניהם נמצאים על השו"ע.

מגן אברהם נ"י נקרא למעשה היום מגן אברהם נ"י ר"ת "נר ישראל" כמו השם המקורי של החיבור (הקדמת בן המחבר של המג"א).

על יורה דעה

הט"ז - ר' דוד בר' שמואל סגל הלוי.

ש"ך שפתי כהן - ר' שבתי בן מאיר הכהן מאמיסטיב

נקרא בשם הש"ך על ספרו שפתי כהן שהוא פירוש על השו"ע.

חיבר חיבור זה בהיות בן עשרים וארבע שנה.

נפטר בגיל 41 בראש חודש אדר בשנת תכג.

על חושן משפט

מאירת עיניים - סמ"ע רבי יהושע ולק בעל הדרישה והפרישה.

הטעם שנקרא בשם זה

לפי שפירוש זה מאיר עיני המעיין לפסוק הלכה, ובחידוש חידושי בפשט בכמה ענינים שנראים שיש סתירה זה עם זה (הקדמת מחבר פרישה ודרישה).

ש"ך - שפתי כהן ר' שבתי הכהן.

על אבן העזר

חלקת מחוקק - רבינו משה מבריסק, **בית שמואל** - ר' שמואל מסיורא.

מחצית השקל

רבי שמואל הלוי קעלין [קולין]

נולד בשנת ה' תפד, נפטר בא' בניסן ה' תקסו, חי לפני 219 שנים.

מטרת החיבור לפי שדברי המג"א הם בקיצור ועומק ישר ובקיאות (חיד"א) כתב המחצית השקל לבאר את דברי המג"א והבאת מקורות לדבריו.

הטעם שקרא לחיבורו מחצית השקל

כי אם לא כוונתי אל מרכז האמת בכל דברי, מכל מקום במחצית אמת תפסיה להאי גברא, ועוד טעם אחר בלבי עצורה (הקדמת ספר דרשות מחצית השקל בהסכמת חתן הרב מסטרטין).

טעם אחר: לפי שבנסתר אינו מבין את המגן אברהם כלום, אבל בנגלה זכה להבין מחציתו (ספר דרכי משה החדש לתולדות מהר"ם שיק הביא בשם החתם סופר שכך אמר בעל המחצית השקל אמר לרבי נתן אדלר).

פרי מגדים

רבי יוסף תאומים

נולד בשנת ה'תפז, נפטר בשנת ב' אייר ה' תקנב, חי לפני 233 שנה.

בהתחלה חיבר על יור"ד, החיבור מתחלק לשני חלקים משבצות זהב על הט"ז ושפתי דעת על הש"ך.

לאחר כמה שנים הוציא פמ"ג על השו"ע או"ח וגם חיבור זה מתחלק לשני חלקים משבצות זהב על הט"ז, ואשל אברהם על המגן אברהם.